

Underoptimal design – ett argument mot en skapelse?

Av Göran Schmidt

Bristande design i naturen?

Som läsaren säkert har upptäckt vid det här laget lyfter vi i det här temanumret fram ett antal exempel på levande varelsers formgivning eller "design" som inspirationskälla för ingenjörer och formgivare. Det är ingen hemlighet att vi gör det med den illa dolda avsikten att visa på att vi anser det vara ett ypperligt argument för att världen är skapad av formgivarnas Formgivare – ingen mindre än Bibels Gud. Men det är som bekant långt ifrån alla som håller med oss om den saken. Möjligen en liten underdrift.

Ett argument som lite nu och då brukar användas av motståndarna till en gudomlig skapelseakt och en intelligent design av de levande varelserna, tragiskt nog även somliga kristna evolutionister, är det som brukar kallas underoptimal design. Våra kritiker åberopar då olika strukturer i naturen som de anser borde ha varit bättre konstruerade om de vore ett verk av en allsmäktig Gud. De

anser att förekomsten av sådana rimmar mycket bättre med deras egen föreställning om en evolution där allting befinner sig i ständig utveckling. Är det en genomtänkt hållning? Låt oss undersöka den saken!

UNDEROPTIMAL DESIGN – EN SJÄLMOTSÄGELSE

Redan inledningsvis kan vi konstatera att det är en självmotsägelse att ens använda begreppet underoptimal design som ett argument för frånvaro av design. Det går nämligen knappast att hitta någon definition av design som inte är ett resultat av en intelligent aktivitet. Wikipedia definierar exempelvis begreppet så här:

"Formgivning/design är den ändamålsenliga utformningen genom en formgivare/designer av hantverksmässigt eller industriellt framställda produkter och miljöer."

Byter vi ut orden "ändamålsenliga" mot "planlösa" och "genom en" mot "utan någon" så blir hela definitionen obegriplig och fullständigt irrelevant. Vid all design/formgivning är nämligen just

ändamålsenlighet, planering och förutseende centrala ingredienser som förutsätter intelligenta aktörer, detta alldeles oavsett om vi tycker att föremålen i fråga passar vår smak eller inte.

OPTIMAL DESIGN – VAD ÄR DET?

Vad menar vi egentligen med en optimal design? Kanske räcker det med fråga oss vilket som är det optimala skärverktyget i ett kök – en kökskniv eller en laser? Av samma skäl måste vi ifrågasätta idén att någonting är suboptimalt på grund av att det skulle gå att hitta en alternativ konstruktion som skulle kunna utföra uppgiften med större precision. I stället blir frågan om den aktuella funktionen kan utföras *tillräckligt* bra givet organismens behov i den miljö i vilken den lever.

Laptoppen jag just nu skriver på är långt ifrån optimal i alla enskilda avseenden. Skärmen är ganska liten, hårdskivan likaså, tangentbordet kunde vara lite mer ergonomiskt och så vidare. Men sammantaget utgör den en alldeles förträfflig designkompromiss som gör att jag inte alls känner mig frestad att byta ut den mot en stationär dator även om en

sådan skulle kunna lagra betydligt mer data. Är det inte just denna designprincip som präglar den levande världen? Vi kunde haft falkens ögon, men klarar oss alldeles utmärkt med de vi har.

HUR KAN VI VETA ATT EN VISS DESIGN ÄR UNDEROPTIMAL?

Att bedöma hur optimal en viss design i naturen är kräver både kunskap och perspektiv. Detta är nästintill omöjligt att uttala sig med säkerhet om. På 1970-talet när jag läste en kurs i molekylärbiologi på Chalmers var den allmänna känslan att det var ett område där man hade riktigt bra koll på läget. Hade man det? Knappast utifrån dagens utsiktspunkt, eller hur? Det kan finnas, eller rättare sagt – det finns säkerligen faktorer som vi missat, underskattat eller underlåtit att beakta och som gör att det som idag förefaller vara en suboptimal design mycket väl en dag kan visa sig vara optimal i ett helhetsperspektiv.

EN ANNORLUNDA VÄRLD

Det skapelsekritiska argumentet om underoptimal design förutsätter också att den design vi idag ser hos en gi-

ven organism är densamma som denna hade när den skapades av Gud. Men det är långt ifrån säkert, i synnerhet utifrån ett bibliskt perspektiv där Gud skapar en värld som är alltigenom "god", ja rentav "mycket god". Bibeln vittnar nämligen om en värld som skapades fulländad (däremot inte med nödvändighet "optimal" i den snäva bemärkelse som en evolutionist skulle hävda) men som på grund av människans historiska syndafall kom att präglas av sönderfall och död. När vi studerar designen hos nutida organismer och bedömer den vara suboptimal så kan det alltså mycket väl hända att det original som Gud en gång skapade var både ett och flera strån vassare.

Medan evolutionsteorin förutsätter att det inte finns några gränser för den biologiska variationen – en mikrob kan utvecklas till en människa, bara tiden medger det, hänvisar bibeltroende biologer till den samlade erfarenheten från växtförädling och djuravel och hävdar motsatsen – variationen har gränser, nämligen de som separerar de av Gud skapade grundarterna från varandra. En bibliskt grundad hypotes är att många organismer skapades av Gud för att leva i

vissa speciella miljöer (nischer) som inte längre existerar eftersom syndafallet som sådant och den följande syndaflo- den drastiskt kom att förändra livsvillkoren på jorden. Genetisk evidens tyder på att Gud i sitt förutseende skapade grundarterna med en förprogrammerad förmåga till anpassning i en föränderlig värld, men organismer som utsattes för de mest drastiska miljöförändringarna dog ut, som till exempel trilobiterna. Organismer som tvingades tänga gränsen för sin anpassningsförmåga för att överleva skulle kanske därför uppvisa en del underoptimala egenskaper idag, som till exempel jättepandans och koalornas extrema beroende av en enda födokälla (bambu respektive eukalyptus).

ICKE-OPTIMAL DESIGN KONTRA ICKE-DESIGN

Kanske har du hört talas om den engelske prästen och filosofen William Paleys (1743–1805) berömda urmakaranalogi? I sin analogi jämförde han planeternas regelbundna rörelser i solsystemet med ett fickur som någon hittar på en strand. I båda fallen, menade han, måste det finnas en intelligent formgivare. Det ►

är denna analogi som Richard Dawkins valde att travestera i titeln på sin kända bok *Den blinde urmakaren* (The Blind Watchmaker, 1986) där han gör anspråk på att förklara design i naturen som en bedräglig illusion.

Med den här analogin som bakgrund kan man säga att evolutionister som kritiserar skapelsetron med argumentet att levande varelser innehåller saker som de anser vara underoptimala egentligen säger att den där klockan i sanden kunde ha utformats på ett bättre sätt. Den kunde till exempel ha gått mer exakt, den kunde ha haft tydligare visare eller större siffror på urtavlan.

Men med den sortens påståenden missar de helt målet. Det frågan egentligen gäller är nämligen inte alls ifall klockan är optimal ur alla tänkbara aspekter, utan att det de *facto* ligger en klocka på stranden. Sol, vind, vatten och sand kan inte producera en klocka över huvud taget. Varför skulle tecken på en underoptimal design utgöra evidens för total *frånvaro* av design?

UNDEROPTIMAL DESIGN SOM EVOLUTIONSARGUMENT

Designkritikerna hävdar alltså att underoptimal design är ett motargument till att livsformerna skapats av Gud. Samtidigt menar de att detta i stället är ett argument för en evolution av livet. Det där sista är emellertid en sanning med modifieringar. Att naturen är full av strukturer av varierande "optimalitet" är någonting som en evolutionist förväntar sig av en i grunden planlös utveckling. Ingen evolutionist skulle heller förneka att det finns en hel del saker i naturen som måste betraktas som nästintill optimala – det kan vi ofta höra programledarna förklara i de påkostade naturprogrammen på TV. Men har vi någonsin hört David Attenborough eller någon annan känd evolutionsföreläsare beskriva någon helt genial förmåga i djur eller växtvärlden för att i nästa andetag konstatera att det där är ett argument

mot evolutionsteorin? Knappast! Det vi i stället alltid får höra är i stället lovsången till det naturliga urvalet som under miljard år lyckats finslipa alla detaljer intill fulländning. Slutsatsen kan bara bli en: evolutionsteorin är så anpassningsbar att den kan förklara precis allting – det perfekta såväl som det imperfekta. Det är teorins styrka men samtidigt dess fundamentala svaghet.

Den krassa sanningen är att underoptimal design aldrig betraktades som något evolutionsargument förrän det började användas i det här omskrivna sammanhanget. Det används av evolutionister enbart för att dessa anser att det motsäger existensen av en Skapare – vilket vi nu visat att det inte alls gör!

EVOLUTIONISTISK TEOLOGI?

Avslutningsvis finns det anledning att ifrågasätta hur pass relevant det är att evolutionister – i synnerhet ateistiska sådana – oblygt för fram sina synpunkter på den Guds egenskaper och bevekelsegrunder som de i praktiken inte tror existerar. Det är nämligen vad de gör när de hävdar att den kristne guden skulle vara tvungen att skapa allt levande med en hyperoptimal design i varje enskild detalj. Finns det någon teologisk princip som skulle göra det nödvändigt? Inte mig veterligen. Sådana missförstånd understryker att ateister bör hålla sig utanför teologins område. Slutsats: Designargumentet håller – världen är verkligen skapad av Gud!

LÄTTLÄST SAMMANFATTNING

En del personer som inte tror på Gud menar att om Gud hade funnits, så skulle han inte ha skapat dåliga eller halvbra saker i naturen, utan bara sådant som är perfekt på alla sätt.

Eftersom de tycker att det finns en massa saker i naturen som inte är perfekta så menar de att det är lättare att förklara med en evolution och med att Gud inte finns. Samtidigt tycker de att saker som verkar vara perfekta i naturen också kan förklaras av evolution, så "dåliga-saker-i-naturen-argumentet" är egentligen inte ett argument för evolution – det används bara för att kritisera tron på en Skapare.

Men att ett djur inte är perfekt måste ju inte betyda att det inte kan vara designat, lika lite som att en långsam dator inte skulle kunna vara det (jämför en sängångare med en äldre dator). En kökskniv är perfekt för att skära saker med i köket. Är en laserapparat mer perfekt att ha i köket? Det tycker vi inte. Att något är perfekt betyder att det funkar som det ska just i sitt sammanhang. En laser är bättre än en kökskniv på annat. En falks ögon är perfekta på en falk men onödiga på en människa. Det är också svårt att avgöra hur pass bra en sak i naturen egentligen är, för vi kan aldrig vara säkra på att vi vet tillräckligt mycket för att korrekt kunna bedöma det.

När Gud skapade världen var den perfekt – Gud sade själv att det var "mycket gott" när Han var klar med allting. Men sedan kom syndafallet och mycket ändrades till det sämre, även saker som vi idag tycker är bra. Gud var förutseende och gjorde de levande varelsena anpassningsbara. Den förmågan missar tyvärr många för evolution, men det är inte samma sak.

Syndafallet gör att det inte är så konstigt om det finns saker som inte är helt perfekta i naturen. Men det kan också finnas fler anledningar till det, som till exempel att miljön ibland har ändrats så att vissa organismer dött ut eller inte "orkat" anpassa sig tillräckligt.